

Πιστοποιητικό Ελληνομάθειας και λάθη στη δεξιότητα της παραγωγής γραπτού λόγου

Το πιστοποιητικό ελληνομάθειας απευθύνεται σε ένα ευρύ ηλικιακό κοινό. Ειδικότερα, κάθε χρόνο διενεργούνται εξετάσεις για παιδιά 8-12 ετών (επίπεδο A1 για παιδιά 8-12 ετών), και για εφήβους και ενήλικους από 12 ετών και πάνω (επίπεδα A1, A2, B1, B2, Γ1, Γ2), σύμφωνα με το Κοινό Ευρωπαϊκό Πλαίσιο Αναφοράς για τις Γλώσσες.

Η δεξιότητα στην οποία αντιμετωπίζουν οι υποψήφιοι τα περισσότερα προβλήματα είναι η παραγωγή γραπτού λόγου.¹ Για το λόγο αυτό, στο παρόν κείμενο αρχικά καταγράφονται και παρουσιάζονται με μορφή πίνακα αυτά που πρέπει να μπορεί να κάνει ο υποψήφιος ανά επίπεδο πιστοποίησης, προκειμένου να ανταποκριθεί επαρκώς στη δεξιότητα της ΠΓΛ (υποδεξιότητες, είδη κειμένων και θεματολογία).

Στη συνέχεια, παρουσιάζονται συνοπτικά τα αποτελέσματα έρευνας που αφορά τα προβλήματα που αντιμετωπίζουν οι συμμετέχοντες στις εξετάσεις του πιστοποιητικού ελληνομάθειας στις μη απλές λεξικές μονάδες.² Τέλος, προτείνονται στρατηγικές τις οποίες μπορεί να ακολουθήσει ο δάσκαλος της γλώσσας προκειμένου να βελτιώσει την επίδοση των εκάστοτε μαθητών του.

1. Αναλυτική περιγραφή της δεξιότητας της παραγωγής γραπτού λόγου ανά επίπεδο πιστοποίησης³

1.1. Επίπεδο A1 για παιδιά 8-12 ετών

Στην παραγωγή γραπτού λόγου, σε αυτό το επίπεδο, ο υποψήφιος πρέπει να είναι σε θέση να σχηματίζει σύντομες προτάσεις με απλή δομή και να χρησιμοποιεί τα βασικά σημεία στίξης. Στο πλαίσιο αυτό, πρέπει να είναι σε θέση να γράφει απλές προτάσεις περιγράφοντας τον εαυτό του, το σπίτι ή το σχολείο του, τη γειτονιά του. Επιπλέον, πρέπει να μπορεί να περιγράφει με μεμονωμένες προτάσεις μια ιστορία με ερεθίσματα εικόνες ή σύντομους διαλόγους. Γενικά, η παραγωγή γραπτού λόγου περιορίζεται σε ανταλλαγή προσωπικών στοιχείων και παραγωγή πολύ σύντομων, απλών κειμένων, όπως μιας κάρτας.

¹ ΠΓΛ από εδώ και στο εξής.

² Δηλαδή, στις παράγωγες και σύνθετες λέξεις.

³ Πηγή: <http://www.greeklanguage.gr/certification/node/94>.

1.2. Επίπεδο A1 για εφήβους και ενηλίκους

Στην παραγωγή γραπτού λόγου, σε αυτό το επίπεδο, ο υποψήφιος πρέπει να είναι σε θέση να σχηματίζει σύντομες προτάσεις με απλή δομή και να χρησιμοποιεί τα σημεία στίξης. Στο πλαίσιο αυτό, πρέπει να είναι σε θέση να αντιγράφει ένα γραπτό κείμενο, να γράφει απλές προτάσεις για να περιγράψει τον εαυτό του, τον τόπο διαμονής του, το επάγγελμά του. Επιπλέον, πρέπει να μπορεί να γράφει μια κάρτα (κυρίως σε φιλικό ύφος), να συμπληρώνει τα στοιχεία του σε απλές αιτήσεις και να γράφει απλά σημειώματα και μηνύματα.

1.3. Επίπεδο A2

Ο υποψήφιος, σε αυτό το επίπεδο, πρέπει να έχει την ικανότητα να γράφει σε τυπικό ή φιλικό ύφος κείμενα περιορισμένου μήκους, με απλή δομή, στα οποία πρέπει να είναι σε θέση να παραθέτει με λογική σειρά τις απόψεις και τις ιδέες του για θέματα που γνωρίζει και να δίνει βασικές πληροφορίες, όπως απλά, σύντομα σημειώματα και μηνύματα σχετικά με θέματα άμεσης ανάγκης και απλά προσωπικά γράμματα (για να ευχαριστήσει κάποιον).

Πιο συγκεκριμένα, πρέπει να είναι σε θέση να συμπληρώνει τις απαιτούμενες πληροφορίες σε έντυπα (κατά την άφιξη/αναχώρηση από τη χώρα, σε ξενοδοχεία κτλ.), να γράφει απλές επιστολές (για να κάνει κράτηση σε ξενοδοχείο κτλ.), να κρατάει απλές σημειώσεις (να κρατάει ένα όνομα, τηλέφωνο, ένα απλό μήνυμα, μια διεύθυνση κτλ.), να γράφει απλά μηνύματα, χειρόγραφα ή ηλεκτρονικά, να έχει προσωπική αλληλογραφία, χρησιμοποιώντας τυπικό ή φιλικό ύφος ανάλογα με την περίπτωση (απλές κάρτες/σημειώματα για χαιρετισμό, συγχαρητήρια κτλ.), απλά προσωπικά γράμματα με θέματα κοινού ενδιαφέροντος σε φίλους, οικογενειακά πρόσωπα ή γνωστούς.

1.4. Επίπεδο B1

Ο υποψήφιος, σε αυτό το επίπεδο, πρέπει να έχει την ικανότητα παραγωγής των κειμένων γραπτού λόγου που περιγράφονται στα επίπεδα A1 και A2 και επιπλέον πρέπει να είναι σε θέση να γράφει προσωπικές επιστολές σε φίλους ή γνωστούς, απλά μηνύματα (συγχαρητήρια, προσκλήσεις, ευχαριστήρια κτλ.) ή ακόμη και γράμματα τυπικού περιεχομένου που αφορούν αίτηση για δουλειά, έκφραση παραπόνων σε κάποια εταιρία, κρατήσεις δωματίων σε ξενοδοχεία ή σε ιδιοκτήτες σπιτιών, σύντομη αναφορά για κάποιο ατύχημα, απλές περιγραφές (ατόμων, αντικειμένων, χώρων, γεγονότων κτλ.), μετάδοση πληροφοριών, εντυπώσεις και προσωπικές απόψεις.

1.5. Επίπεδο B2

Ο υποψήφιος, σε αυτό το επίπεδο, πρέπει να έχει την ικανότητα για παραγωγή περιγραφικού και αφηγηματικού λόγου με λογική σαφήνεια και ακρίβεια, πάνω σε θέματα που αναφέρονται σε

προσωπικές και καθημερινές εμπειρίες και είναι σχετικά με τις επικοινωνιακές καταστάσεις και τις θεματικές περιοχές αυτού του επιπέδου. Πρέπει να είναι σε θέση να γράφει μία αναφορά, όπου να ενημερώνει ή να αιτιολογεί, να υποστηρίζει ή να αντικρούει μια συγκεκριμένη άποψη, αναπτύσσοντας και διατυπώνοντας επιχειρήματα με λογική δομή και συνοχή, να γράφει γράμματα στα οποία μπορεί να τονίζει τη σημασία γεγονότων και εμπειριών.

1.6. Επίπεδο Γ1

Ο υποψήφιος σε αυτό το επίπεδο πρέπει να έχει την ικανότητα να γράφει κείμενα τα οποία χαρακτηρίζονται από σαφήνεια και γλωσσική ευχέρεια και τα οποία περιλαμβάνουν περιγραφές, αφηγήσεις, έκθεση ιδεών, περιλήψεις ή κριτικές έργων, προτάσεις με πειστικά επιχειρήματα (σε άρθρο ή σε επιστολή προς τον εκδότη εφημερίδας κτλ.), ορισμούς. Πρέπει να μπορεί να γράφει σύνθετα γράμματα, άρθρα ή αναφορές, στα οποία να παρουσιάζει ένα θέμα με αποτελεσματική λογική δομή, με άνεση, χρησιμοποιώντας με ακρίβεια ευρύ φάσμα συντακτικών και μορφολογικών δομών, μεγάλο αριθμό κατάλληλων υφολογικών τρόπων και στρατηγικών και ευρύ φάσμα εννοιών, με χρήση ιδιωματικών εκφράσεων και ειδικού λεξιλογίου, που επιτρέπουν μεγαλύτερη ακρίβεια στην απόδοση σημασιολογικών αποχρώσεων. Το περιεχόμενο πρέπει να είναι οργανωμένο αποτελεσματικά, ενώ πρέπει να είναι κατάλληλα επιλεγμένο το είδος και το ύφος του γραπτού λόγου.

1.7. Επίπεδο Γ2

Η συγγραφή οποιουδήποτε κειμένου δεν πρέπει να αποτελεί πρόβλημα για τον υποψήφιο του επιπέδου αυτού. Πρέπει να είναι σε θέση να γράφει σαφή, ρέοντα, σύνθετα κείμενα, με κατάλληλο και αποτελεσματικό ύφος και με λογική δομή για οποιοδήποτε θέμα και σκοπό.

Σε επίπεδο αλληλογραφίας, αναμένεται να εκφράζεται με σαφήνεια και επιλέγοντας το ανάλογο ύφος είτε σε προσωπικό (φιλικό) είτε σε επαγγελματικό ή άλλο (επίσημο) επίπεδο. Πρέπει να μπορεί, επίσης, να γράφει σημειώματα, μηνύματα και έντυπα χρησιμοποιώντας τα κατάλληλα κάθε φορά γλώσσα και ύφος, να κρατάει σημειώσεις σε διαλέξεις ή σεμινάρια, αξιολογώντας κάθε φορά ποιες πληροφορίες πρέπει να σημειώσει.

Πρέπει να μπορεί να επεξεργάζεται κείμενα, τα οποία θα είναι σε θέση να αναλύει και να επανασυνθέτει με συνοπτικό τρόπο, αλλά και να γράφει αναφορές και δοκίμια για μια ποικιλία θεμάτων. Επιπλέον, πρέπει να είναι σε θέση να γράφει αναλυτικές περιγραφές και αφηγήσεις, ενσωματώνοντας υποθέματα, αναπτύσσοντας συγκεκριμένα σημεία και ολοκληρώνοντας με ένα κατάλληλο συμπέρασμα.

Τέλος, πρέπει να είναι σε θέση να αποτυπώσει τις απόψεις του μέσα από ένα ρεπερτόριο πολύπλοκων γραμματικών δομών, τις οποίες μπορεί να χειρίζεται με άνεση και ακρίβεια. Σε επίπεδο λεξιλογίου, αναμένεται να χρησιμοποιεί κατάλληλα ένα ευρύ λεξιλογικό φάσμα, το οποίο περιλαμβάνει και ιδιωματικές εκφράσεις καθώς και στοιχεία της καθομιλουμένης, έχοντας πλήρη επίγνωση των κοινωνιογλωσσικών και κοινωνικοπολιτισμικών συνεπειών της γλώσσας που χρησιμοποιεί.

Πίνακας 1: Παραγωγή γραπτού λόγου στις εξετάσεις πιστοποίησης ελληνομάθειας

A1 για παιδιά	A1 για εφήβους και ενηλίκους	A2	B1	B2	Γ1	Γ2
Υποδεξιότητα						
- σύντομες προτάσεις με απλή δομή - βασικά σημεία στίξης	- σύντομες προτάσεις με απλή δομή - βασικά σημεία στίξης	- κείμενα σε τυπικό ή φιλικό ύφος, με απλή δομή, λογική σειρά και περιορισμένη έκφραση	- απλά, φιλικά κείμενα	- σαφής, λεπτομερειακός, περιγραφικός λόγος - σαφής, λεπτομερειακός, αφηγηματικός λόγος	- περιγραφικός λόγος με σαφή και οργανωμένη δομή - αφηγηματικός λόγος με σαφή και οργανωμένη δομή - έκθεση ιδεών - προτάσεις με πειστικά επιχειρήματα	- όλα όσα αναφέρονται στα προηγούμενα επίπεδα, γράφοντας σαφή, ρέοντα, σύνθετα κείμενα
Είδος κειμένου						
- σύντομα, απλά, κείμενα - κάρτες - μηνύματα - δίνω προσωπικά στοιχεία - παίρνω προσωπικά στοιχεία - περιγράφω ιστορία με βοήθεια εικόνων ή διαλόγων	- σύντομα, απλά κείμενα - κάρτες - συμπλήρωση αιτήσεων - σημειώματα - μηνύματα - αντιγραφή γραπτού κειμένου	- σημειώματα - μηνύματα - προσωπικά γράμματα - πληροφορίες σε έγγραφα	- προσωπικά γράμματα - απλά τυπικά γράμματα - αιτήσεις - αναφορές - μηνύματα - περιγραφή - μετάδοση πληροφοριών	- κείμενα με λογική ακολουθία - αναφορές (με επιχειρήματα και λογική δομή) - γράμματα σε τυπικό ή φιλικό ύφος - δοκίμια	- σύνθετα γράμματα - άρθρα - αναφορές - τυπικές επιστολές - φιλικές επιστολές - περίληψη - κριτική έργου - ορισμοί	- σύνθετες επιστολές - σημειώματα - μηνύματα - έντυπα - σημειώσεις από διαλέξεις - σημειώσεις από σεμινάρια - αναφορές - δοκίμια - αναλυτικές περιγραφές - αναλυτικές αφηγήσεις - κριτικές

						έργων
Θεματολογία						
- αυτοπαρουσίαση - σπίτι - σχολείο - γειτονιά	- αυτοπαρουσίαση - τόπος διαμονής - επάγγελμα	- συμπλήρωση εντύπων κατά την άφιξη/αναχώρηση από χώρα/ξενοδοχείο - σημειώσεις από ένα τηλεφώνημα/μήνυμα - απλά μηνύματα χειρόγραφα ή ηλεκτρονικά - απλές κάρτες - σημειώματα για χαιρετισμό - γραπτή έκφραση συγχαρητηρίων - γράμματα με θέματα κοινού ενδιαφέροντος (σε φίλους, οικογενειακά πρόσωπα, γνωστούς)	- αίτηση για δουλειά - έκφραση παραπόνων - κρατήσεις σε ξενοδοχεία - σύντομες αναφορές (π.χ. για κάποιο ατύχημα) - περιγραφή ατόμων - περιγραφή χώρων - περιγραφή γεγονότων - μηνύματα για συγχαρητήρια - ευχαριστήρια μηνύματα - προσκλήσεις	- προσωπικές εμπειρίες - καθημερινές εμπειρίες - αφήγηση γεγονότων από τη δημόσια και ιδιωτική ζωή - περιγραφή εμπειριών από τη δημόσια και ιδιωτική ζωή - αναφορές για υποστήριξη άποψης - αναφορές για αντίκρουση άποψης	- ευρεία, αρκεί να χρησιμοποιείται το κατάλληλο ύφος, ποικιλία γλωσσικών δομών, ιδιωματικών εκφράσεων και ειδικό λεξιλόγιο για ακριβή απόδοση εννοιών	- ευρεία, αρκεί να τηρούνται οι συμβάσεις κάθε είδους γραπτού κειμένου με ευρύ ρεπερτόριο γλωσσικών δομών, πλούσιο λεξιλόγιο, ιδιωματικές εκφράσεις και γνώση κοινωνιοπολιτισμικού και κοινωνιογλωσσικού περιβάλλοντος

2. Καταγραφή και κατηγοριοποίηση των λαθών στο λεξιλόγιο (παράγωγες και σύνθετες λεξικές μονάδες)

Προκειμένου να εντοπιστούν τα λάθη των συμμετεχόντων στις εξετάσεις πιστοποίησης ελληνομάθειας, μελετήθηκαν 300 γραπτά εξετάσεων παρελθόντων ετών για την απόκτηση επάρκειας ελληνομάθειας. Τα γραπτά ανήκαν σχεδόν ισόποσα κατανεμημένα στα πρώην επιπέδα

Β', Γ', και Δ' και τώρα Β1, Β2 και Γ1 αντίστοιχα⁴ και προέρχονταν από ενδεικτικά εξεταστικά κέντρα σε όλο τον κόσμο. Ακολούθησε η καταγραφή και ο χαρακτηρισμός των λαθών των μαθητών που συμμετείχαν στις εξετάσεις, ενώ, στις περιπτώσεις που χρειάστηκε να διαπιστωθεί εάν μια παράγωγη λεξική μονάδα⁵ προερχόταν από κάποια λόγια λ.μ., χρησιμοποιήθηκαν τρία κυρίως λεξικά, το Λεξικό της Κοινής Νεοελληνικής (1998), το λεξικό του Μπαμπινιώτη (2002) και το λεξικό των Τεγόπουλου & Φυτράκη (1998). Τα λάθη των εξεταζομένων, που εντοπίστηκαν στις μη απλές λ.μ.⁶, χωρίστηκαν σε κατηγορίες σύμφωνα με τις σύγχρονες γλωσσολογικές θεωρίες για την παραγωγή και τη σύνθεση των λ.μ. Βασικό κριτήριο για την κατηγοριοποίησή τους αποτέλεσε το σημείο της εξεταζόμενης λ.μ. στο οποίο εντοπιζόταν το λάθος, όπως γίνεται φανερό από τα παραδείγματα που ακολουθούν.

- (1) η «διανομή» των καταδικαζόμενων αντί η *διαμονή* των καταδικαζόμενων (λάθος που οφείλεται σε λ.μ. παράγωγη από λόγια λ.μ.), αλλά
- (2) «κοινωνιακή» θέση αντί *κοινωνική* θέση (λάθος στην παραγωγική κατάληξη του επιθέτου).

2.1. Κατηγοριοποίηση των λαθών

Τα λάθη τα οποία αποδίδονταν σε ελλιπή γνώση των μορφολογικών φαινομένων της παραγωγής και της σύνθεσης των λεξικών μονάδων χωρίστηκαν στις εξής κατηγορίες :

1. Σε λάθη στην παραγωγή των λ.μ. (Π). Ως υποκατηγορία της παραπάνω κατηγορίας θεωρήθηκαν και τα λάθη που εντοπίστηκαν κατά την παραγωγή λ.μ. από λόγιες λ.μ. (ΠΛ).
2. Σε λάθη στη σύνθεση των λ.μ. (Σ).
3. Σε λάθη που εντοπίστηκαν σε συμφυματικές λ.μ. (ΣΥΜΦ).
4. Σε λάθη εκφραστικά⁷ (ΕΚΦΡ).
5. Σε λάθη στην κλίση των λ.μ. (ΚΛΙΣ).
6. Σε λάθη ορθογραφικά (ΟΡΘ).

Ωστόσο, οι τρεις τελευταίες κατηγορίες λαθών, δηλαδή τα εκφραστικά, τα λάθη στην κλίση των μη απλών λ.μ. και τα ορθογραφικά, δε διερευνήθηκαν περαιτέρω λόγω απόκλισης από τα αρχικά ζητούμενα της έρευνας.

⁴ Τα επίπεδα έχουν οριστεί, χωρίς απόλυτη αντιστοιχία, σύμφωνα με την κλίμακα του ΚΕΠΑ του Συμβουλίου της Ευρώπης (Papageorgiou 2008: 33). Οι εξετάσεις αυτές διεξάγονται σε διεθνές επίπεδο. Ωστόσο, τα γραπτά των εξεταζομένων για την απόκτηση επάρκειας ελληνομάθειας στο Α' επίπεδο (σημερινό Α2) αποκλείστηκαν εξ αρχής από την παραπάνω έρευνα, διότι θεωρήθηκε ότι ο βαθμός δυσκολίας των εξεταζόμενων θεμάτων αυτού του επιπέδου, όπως και οι γνώσεις που προαπαιτούνται από τους εξεταζόμενους, δεν μπορούν να συμβάλουν ουσιαστικά στη συλλογή δεδομένων για τις μη απλές λεξικές μονάδες.

⁵ λ.μ. από εδώ και στο εξής.

⁶ λ.μ. από εδώ και στο εξής.

⁷ Για παράδειγμα, στην περίπτωση που ο εξεταζόμενος χρησιμοποιούσε την έκφραση «τα μικρά αδικήματα πρέπει να πληρώνονται με λίγες ώρες κοινωνική εργασία» αντί του ορθού «τα μικρά αδικήματα πρέπει να εκτίονται με λίγες ώρες κοινωνική εργασία».

Μάλιστα, κρίνεται απαραίτητο να αναφερθεί στο σημείο αυτό ότι ως ορθογραφικά έχουν χαρακτηριστεί πολλά λάθη που οφείλονται στο φωνολογικό φαινόμενο της χαλάρωσης⁸ του /i/ σε /e/ (Αναστασιάδη-Συμεωνίδη και Φλιάτουρας 2003: 5), όπως γίνεται φανερό στα παραδείγματα που ακολουθούν.

(3) «ΠΕΣΤΕΰω» αντί *ΠΙΣΤΕΰω*,

(4) «ΦΟΒΕΘούν» αντί *ΦΟΒΗΘούν*.

Σύμφωνα με τα παραπάνω, σε συνολικό αριθμό 65.080 λέξεων, εντοπίστηκαν 639 λάθη στις μη απλές λ.μ. Τα λάθη αυτά συγκεντρώθηκαν, κατηγοριοποιήθηκαν και έγιναν αντικείμενο επεξεργασίας με το στατιστικό πακέτο SPSS, έκδοση 15. Κατά την πρώτη κατάταξη των λαθών των εξεταζομένων στις παραπάνω κατηγορίες, διαμορφώθηκαν τα εξής ποσοστά ανά κατηγορία λαθών (Πίνακας 2):

Πίνακας 2: Αριθμός λαθών στις μη απλές λεξικές μονάδες

Κατηγορία λαθών	Π+ ΠΛ	Σ	ΣΥΜΦ	ΚΛΙΣ	ΕΚΦΡ	ΟΡΘ	ΣΥΝΟΛΟ
Αριθμός λαθών	339	27	18	30	19	206	639
Ποσοστό	52,63%	4,19%	2,80%	4,65%	2,95%	32%	99,22% ⁹

Από τον παραπάνω πίνακα μπορεί εύκολα να καταλάβει κανείς ότι τα περισσότερα λάθη σημειώθηκαν κατά τη χρήση παράγωγων λ.μ. από τους εξεταζόμενους στην ελληνική ως Γ2, ενώ τα λάθη στις σύνθετες λέξεις είναι περιορισμένα, επειδή είναι περιορισμένη και η χρήση αυτού του είδους των λ.μ., οι οποίες απαιτούν αρκετά υψηλό επίπεδο γνώσης της γλώσσας.

Όσο για τις άλλες κατηγορίες λαθών, σε αυτές δε σημειώνονται ιδιαίτερα υψηλά ποσοστά, ώστε να αναλυθούν, με εξαίρεση τα ορθογραφικά λάθη που κάνουν οι εξεταζόμενοι στις μη απλές λ.μ.⁷ ωστόσο, θεωρήθηκε σκόπιμο να περιοριστούν οι ιδιαίτερα υψηλές απαιτήσεις σε επίπεδο ορθογραφίας από τους εξεταζόμενους, λόγω του ιστορικού χαρακτήρα της ορθογραφίας της ΝΕ.

Στη συνέχεια παρουσιάζεται με τη μορφή ραβδογράμματος (Γράφημα 1) ο αριθμός των λαθών που εντοπίστηκε στα γραπτά των εξεταζομένων στην ελληνική ως Γ2 και ειδικότερα αυτών που εντοπίστηκαν στις παράγωγες λ.μ., στις παράγωγες λ.μ. από λόγιες λέξεις, στις σύνθετες λ.μ. και

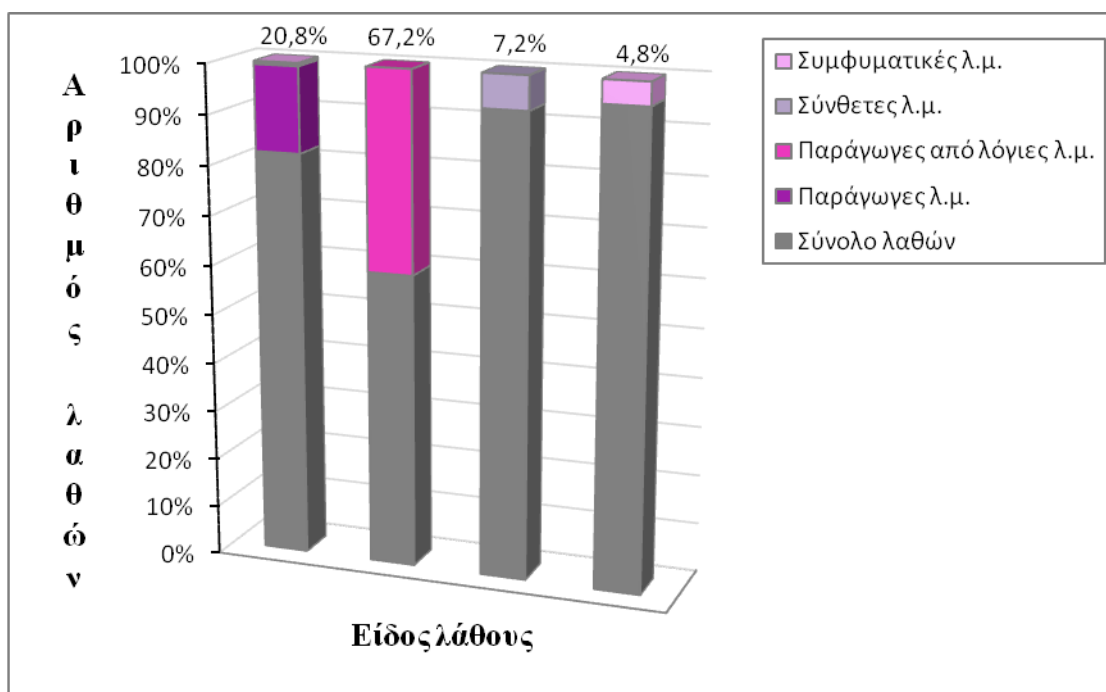
⁸ Το ίδιο φαινόμενο έχει παρατηρηθεί και στη γλώσσα των φυσικών ομιλητών της ελληνικής γλώσσας, αλλά η χαλάρωση του /i/ σε /e/ έχει εντοπιστεί σε διαφορετικές λ.μ. Σύμφωνα με τον Κοντοσόπουλο, αποτελεί ένα από τα φωνητικά φαινόμενα της σύγχρονης νεοελληνικής που οφείλονται σε «εκτροπές από τη σωστή προφορά και από τους γραμματικούς κανόνες», ενώ ο ίδιος αναφέρει ως παραδείγματα τη χρήση των λέξεων *υπερεσία* αντί του ορθού *υψηρεσία* και *υπερέτρια* αντί του ορθού *υψηρέτρια* (1985: 267).

⁹ Το ποσοστό των λαθών δεν είναι 100%, γιατί ένα 0,78% αντιστοιχεί σε λάθη τα οποία εντοπίστηκαν στα γραπτά των εξεταζομένων και στη συνέχεια διαπιστώθηκε ότι τα ίδια γίνονται και από ομιλητές της ελληνικής ως μητρικής γλώσσας, όπως για παράδειγμα η χρησιμοποίηση σε ανάλογα συμφραζόμενα του ρήματος *ξαναεπαναλαμβάνω* αντί του ορθού *επαναλαμβάνω*.

στις συμφυματικές, δηλαδή σε εκείνες τις λ.μ. που βρίσκονται ανάμεσα στα όρια παραγωγής και σύνθεσης.

Από το γράφημα που ακολουθεί γίνεται εύκολα αντιληπτό ότι τα περισσότερα λάθη, από το σύνολο των λαθών που σημειώθηκαν στις μη απλές λ.μ., εντοπίστηκαν στις παράγωγες λ.μ. και μάλιστα σε αυτές που προέρχονταν από λόγιες λ.μ. σε αντίθεση με τις σύνθετες λ.μ. και τις συμφυματικές, στις οποίες εντοπίστηκε μικρός αριθμός λαθών, ανάλογος, βέβαια, και της συχνότητας εμφάνισής τους στα γραπτά των εξεταζομένων.

Γράφημα 1: Σχηματική απεικόνιση των λαθών στις μη απλές λ.μ.

3. Ανάλυση Λαθών

3.1. Παράγωγες λεξικές μονάδες και μορφολογικά λάθη

Γενικότερα, όσον αφορά το χαρακτηρισμό των λ.μ. ως παραγωγών από λόγιες λ.μ. (ΠΛ), διαπιστώθηκε, μετά την επεξεργασία των δεδομένων της πρώτης φάσης της έρευνας, ότι μεγάλος αριθμός των λ.μ. της νέας ελληνικής γλώσσας προέρχεται από λόγιες λ.μ.

Με το δεδομένο αυτό συνδέεται και η διαπίστωση ότι εντοπίστηκαν περισσότερα λάθη στις παράγωγες λ.μ. από ό,τι στις σύνθετες και μάλιστα στις παράγωγες λ.μ. που προέρχονται από λόγιες λέξεις, π.χ.

(5) «ανακενώσουμε» αντί *ανακαινίσουμε* < ανακαινίζω,

ενώ στην πλειοψηφία των περιπτώσεων οι εξεταζόμενοι αδυνατούν να αντικαταστήσουν τις παράγωγες λ.μ., σε περίπτωση που αντιμετωπίζουν προβλήματα σε αυτές, με άλλες μορφές έκφρασης –που ενδεχομένως είναι πιο σύνθετες για αυτούς– όπως είναι οι αναφορικές προτάσεις.¹⁰ Π.χ.

(6) «θαυμαστική» διαφήμιση αντί διαφήμιση *που προκαλεί θαυμασμό*.

Τέλος, σε πολλές περιπτώσεις χρησιμοποίησης παράγωγων λ.μ. εντοπίζεται το φαινόμενο της υπεργενίκευσης, όταν ο υποψήφιος εφαρμόζει έναν γραμματικό κανόνα σε όλα τα μέλη μιας γραμματικής κατηγορίας, χωρίς να λαμβάνει υπόψη του τις εξαιρέσεις που υφίστανται. Ως εκ τούτου, στο ονοματικό σύνολο που ακολουθεί, η παραγωγική κατάληξη *-ικ(ός)* των επιθέτων χρησιμοποιείται εσφαλμένα, λόγω του φαινομένου της υπεργενίκευσης και καθώς παρουσιάζει υψηλότερη συχνότητα χρήσης από την παραγωγική κατάληξη *-ιν(ός)*,¹¹ για το σχηματισμό του επιθέτου που προέρχεται από το ουσιαστικό *απογέυμα*. Έτσι ο υποψήφιος γράφει:

(7) «απογευματική» ώρα αντί *απογευματινή* ώρα.

3.2. Σύνθετες λεξικές μονάδες και μορφολογικά λάθη

Όσον αφορά τις σύνθετες λ.μ., διαπιστώθηκε περιορισμένη χρήση τους. Μάλιστα, σε αρκετές περιπτώσεις σύνθετων λ.μ., παρατηρήθηκε ότι στην περίπτωση του συνδετικού φωνήεντος *-ο-*, το οποίο αποτελεί δείκτη της σύνθεσης (Ράλλη 2005: 165-166), συνδέει τα συστατικά του συνθέτου και διασφαλίζει τη μετάβαση από το ένα συστατικό στο άλλο, οι εξεταζόμενοι στην ελληνική ως Γ2 είτε το χρησιμοποιούν ως συνδετικό στοιχείο των δύο μερών της σύνθετης λ.μ. σε περιβάλλοντα στα οποία η παρουσία του δεν είναι υποχρεωτική, π.χ.

(8) «ψυχοαναγκάζω» αντί του *ψυχαναγκάζω*,

¹⁰ Η Schachter (1974: 210, 212) διατύπωσε την άποψη ότι είναι εύλογο να υποτεθεί ότι οι Κινέζοι και οι Ιάπωνες, διδασκόμενοι την αγγλική γλώσσα ως Γ2, «παράγουν λιγότερες αναφορικές προτάσεις στην αγγλική γλώσσα, διότι επιδιώκουν να τις αποφύγουν» (1974: 210), καθώς στη γλώσσα τους οι αναφορικές προτάσεις δε σχηματίζονται με τρόπο ανάλογο εκείνου που σχηματίζονται οι αναφορικές προτάσεις στην αγγλική γλώσσα. Μάλιστα, οι παραπάνω διδασκόμενοι την αγγλική ως Γ2 κάνουν λιγότερα λάθη από τους αραβόφωνους μαθητές των οποίων η Γ1 διαθέτει τέτοιες δομές, γιατί σπανίως τις χρησιμοποιούν.

¹¹ Όπως διαπιστώθηκε βάσει του *Αντίστροφου Λεξικού της Νέας Ελληνικής* της Αναστασιάδη-Συμεωνίδη.

είτε δεν το χρησιμοποιούν καθόλου, βάζοντας απλώς τα δύο μέρη της σύνθετης λ.μ. το ένα δίπλα στο άλλο, χωρίς να ενεργοποιήσουν το μηχανισμό σχηματισμού σύνθετων λ.μ., π.χ.

(9) «σκουπιδιατενεκές» αντί του *σκουπιδοτενεκές*,

(10) «πόνοςκεφάλι» αντί του *πονοκέφαλος*.

Επιπλέον, επιδιώκουν να επικοινωνήσουν, κατά την παραγωγή γραπτού λόγου, μέσω περισσότερο απλοποιημένων μορφών γλωσσικής έκφρασης, χρησιμοποιώντας ως ανεξάρτητες λ.μ. τα συστατικά της σύνθετης λ.μ. και γράφουν, σύμφωνα με το παράδειγμα που ακολουθεί,

(11) «όλο καινούργιο» αντί του *ολοκαίνουργιο*.

Βέβαια, τέτοιου είδους λάθη κατά το σχηματισμό των σύνθετων λ.μ. δε γίνονται, σχεδόν ποτέ, από τους φυσικούς ομιλητές της ΝΕ, με εξαίρεση τους μικρούς σε ηλικία φυσικούς ομιλητές, οι οποίοι ολοκληρώνουν την εκμάθηση της μητρικής τους γλώσσας, σε επίπεδο προφορικού λόγου, μέχρι την ηλικία των έξι ετών.

4. Γενικά συμπεράσματα

Οι συμμετέχοντες στις εξετάσεις πιστοποίησης ελληνομάθειας στη δεξιότητα παραγωγής γραπτού λόγου αντιμετωπίζουν προβλήματα στα εξής σημεία:

1. Στην τήρηση των απαραίτητων κανόνων και συμβάσεων γραφής ανάλογα με το είδος του κειμένου (περιεχόμενο, ύφος και δομή).
2. Στην ανάπτυξη επιχειρηματολογίας ικανής για το προς ανάπτυξη θέμα.
3. Στην ανάπτυξη όλων των ζητούμενων του θέματος.
4. Στη χρήση του λεξιλογίου.
5. Στην ορθογραφία των λέξεων.

Ειδικότερα, όσον αφορά το λεξιλόγιο, ο δάσκαλος της ελληνικής ως δεύτερης/ξένης γλώσσας καλό είναι να επιδιώξει την εξοικείωση των διδασκομένων με τις παράγωγες και τις σύνθετες λ.μ. και τους κανόνες σχηματισμού αυτών από τα πρώτα επίπεδα ελληνομάθειας, καθώς αποτελούν λέξεις απαραίτητες, σε πολλές περιπτώσεις, για την καθημερινή επικοινωνία σε επίπεδο γραπτού λόγου.

5. Προτάσεις

Προκειμένου να υπερκεραστούν οι παραπάνω δυσκολίες, ο δάσκαλος της γλώσσας μπορεί να ακολουθήσει τα εξής (βλ. πίνακα 2):

Πίνακας 2: Προτάσεις βελτίωσης των εξεταζόμενων στη δεξιότητα της παραγωγής γραπτού λόγου

Πρόβλημα	Δραστηριότητα
1. Αδυναμία τήρησης των κανόνων και των συμβάσεων του γραπτού λόγου ανάλογα με το είδος του κειμένου.	Χωρισμός της τάξης σε ομάδες. Οι ομάδες εργασίας επιλέγουν υλικό κυρίως από εφημερίδες και περιοδικά. Στη συνέχεια, μαζί το δάσκαλο/δασκάλα, ακολουθεί σχολιασμός των κανόνων και των συμβάσεων που εντοπίζονται σε κάθε είδους κείμενο. Στη συνέχεια, πραγματοποιείται εξάσκηση στη συγγραφή διαφόρων ειδών κειμένων (ανάλογα με το επίπεδο γνώσης της ελληνικής γλώσσας) από τους ίδιους τους μαθητές.
2. Ανεπαρκής επιχειρηματολογία	Πραγματοποίηση συνθετικών εργασιών από τους μαθητές σε διάφορα θέματα, όπως για παράδειγμα είναι την «η-προστασία του περιβάλλοντος», και παρουσιάσή τους στην τάξη, έτσι ώστε να αποκτήσουν περισσότερες γνώσεις για διάφορα θέματα και να εμπλουτίσουν την επιχειρηματολογία τους.
3. Αδυναμία απάντησης σε όλα τα ζητούμενα του θέματος	Καταγραφή –με τη βοήθεια του δασκάλου αρχικά– με τη μορφή σημειώσεων των σημείων κάθε θέματος που χρειάζονται ανάλυση/απάντηση κατά την παραγωγή γραπτού λόγου.
4. Ανεπαρκές λεξιλόγιο	1. Οι μαθητές αρχικά «ψαρεύουν» τα συστατικά στοιχεία των παράγωγων και των σύνθετων λέξεων που συναντούν σε αυθεντικά κείμενα, με απώτερο σκοπό να εκμαιεύσουν τη σημασία τους (με τη βοήθεια, βέβαια, και των συμφραζομένων της πρότασης). 2. Με τη βοήθεια των συστατικών στοιχείων που τους δίνονται εξασκούνται μαζί με το δάσκαλο στο σχηματισμό παράγωγων και σύνθετων λ. μ.. 3. Με ασκήσεις συμπλήρωσης κενών με τις οποίες ουσιαστικά μαντεύουν τη λέξη που λείπει με τη βοήθεια των συμφραζομένων οδηγούνται στην κατανόηση λεπτών σημασιολογικών διαφοροποιήσεων μεταξύ λ.μ. και ειδικότερα μεταξύ

		λ.μ. παράγωγων από λόγιες λ.μ. 4. Εξοικείωση με στρατηγικές αποφυγής λαθών στο λεξιλόγιο με τη βοήθεια του δασκάλου (π.χ. αντικατάσταση παράγωγης λ.μ. με αναφορική πρόταση). 5. Παρουσίαση από το δάσκαλο του φαινομένου της φωνολογικής χαλάρωσης και ασκήσεις αντιστοίχισης της σωστής λέξης (και όχι αυτής που έχει υποστεί φωνολογική χαλάρωση) με ορισμούς αυτών για εμπέδωση.
6.	Ορθογράφιση λέξεων	1. Υπογόρευση κειμένων από το διδάσκοντα και καταγραφή τους από τους διδασκόμενους. 2. Εξοικείωση με τη γραπτή μορφή των λέξεων μέσω παιχνιδιών, όπως για παράδειγμα το scrabble.